

Teresa Dachtera

"Problemy i metody nauki o informacji", Poznań 1998 : [recenzja]

Biblioteka 3 (12), 92-95

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Raportu Folleta i wierzy, że nasze biblioteki mają szanse na przygotowanie dobrego programu rozwoju i wdrożenie go przy współudziale przedstawicieli nauki, KBN i BN.

Trzeba mieć nadzieję, że taki program powstanie. Poprzedzić go musi stworzenie systemu nowoczesnej bibliotecznej ewidencji statystycznej (A. i J. Osiewalscy przypominają, że nie ma Rocznika Statystycznego Bibliotekarstwa Polskiego, choć potrzebę takiej publikacji zgłaszano w 1984 roku). Należy także upowszechniać nowoczesne metody zarządzania na konferencjach, kursach czy warsztatach, mówi B. Feret i E. Dobrzyńska-Lankosz. Pewnych wskazówek można szukać w Sekcji Zarządzania i Administrowania bibliotekami LIBER - organizacji zrzeszającej najważniejsze biblioteki naukowe, o czym wspomina w swym komunikacie E. Krysiak.

Każdy zarządzający biblioteką powinien zapoznać się z omawianym zbiorem referatów, zawierającym także bogatą bibliografię i różnorodne zbiory ankiet przydatnych do podjęcia własnych badań, których wyniki będą zapewne godne zaprezentowania na kolejnej konferencji poświęconej nowocześnie zarządzanej bibliotece.

Hanna Wamke

Problemy i metody nauki o informacji. Szkice i studia, Poznań 1998

Ukazał się kolejny, czwarty już zeszyt wydany przez Zakład Komunikacji Społecznej Instytutu Lingwistyki UAM, dedykowany Profesorowi Jerzemu Bańczerowskiemu, jednemu z inicjatorów powołania specjalności *informacja naukowa* na poznańskim uniwersytecie oraz twórców Pracowni Informacji Naukowej i Zakładu Komunikacji Społecznej.

Zeszyt zawiera (jak podano we wstępie) rezultaty badań prowadzonych przez pracowników tego Zakładu oraz fragmenty wyróżniających się rozpraw magisterskich. Odstąpiono od tej zasady w jednym wypadku, drukując pracę nadesłaną.

Mimo, że autorzy zwracają uwagę na fakt różnorodności tematycznej, a co za tym idzie, niemożności nadania zeszytowi charakteru monografii, fakt ten nie umniejsza wartości zaprezentowanego materiału, bowiem w kilku przypadkach przynosi wiele interesujących informacji. Do takich można zaliczyć artykuł M. Walczaka, zatytułowany *Kształcenie bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w USA*.

Dla polskiego czytelnika, a tym bardziej czytelnika - bibliotekarza, jest to artykuł ciekawy i pouczający.

Autor omawia system wychowawczy i edukacyjny USA, wskazując na jego specyfikę strukturalną, organizacyjną i programową, podkreśla wpływ Amerykańskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy (ALA) na szkolnictwo bibliotekarskie, przedstawia przykładowy program studiów bibliotekoznawstwa jednego z uniwersytetów stanowych, zwracając uwagę na jego wielką elastyczność i praktycyzm.

Potrzeba zaspakajania wymagań użytkowników indywidualnych i zbiorowych w USA powoduje ciągle dążenie do znalezienia optymalnego modelu wykształconego bibliotekarza i pracownika informacji naukowej. Efektem tych poszukiwań są ciągle doskonalone nowe programy i oferty edukacyjne. Wniosek, iż tylko wysoko kwalifikowani absolwenci mogą sprostać wymogom społeczeństwa informacyjnego jest oczywisty i aktualny również w Polsce.

W artykule *Porównanie nośnika papierowego oraz elektronicznego z punktu widzenia biblioteki cyfrowej* Rafał Lewandowski przedstawia w kilkunastu punktach korzyści wynikające z tworzenia biblioteki cyfrowej. Lista jest długa, by wymienić tylko: dostępność, integralność, multimedialność, hipermedialność, niskie koszty, łatwość wyszukiwania informacji, etc.

Oczywiście, porównanie wypada na korzyść publikacji elektronicznych. Pocięszającą jednak pozostaje konkluzja, że przez długi jeszcze czas publikacje drukowane i elektroniczne będą ze sobą współistniały.

W kolejnym artykule *Edytory tekstu* Katarzyna Cichocka szczegółowo omawia i analizuje występujące na polskim rynku najczęściej używane "narzędzia obróbki tekstu", podkreślając ich zalety i wady, a także przeprowadza porównanie możliwości operacyjnych najpopularniejszych edytorów. Autorka zwraca uwagę potencjalnego użytkownika na wybór edytora i wiąże ten wybór z grupami użytkowników, dzieląc ich na trzy kategorie od początkujących zaczynając, poprzez średnio zaawansowanych, a na zaawansowanych kończąc.

Artykuł ciekawy; dzięki bardzo wnikliwej analizie poszczególnych edytorów, ich porównaniu, przy zastosowaniu wielu kryteriów, zamieszczonym tablicom, może okazać się pomocny dla niejednego użytkownika, również profesjonalisty.

Na szczególną uwagę zasługuje artykuł autorstwa Sławomira Martysza: *Projekty digitalizacji zbiorów zwartych i ciągłych w bibliotekach uniwersyteckich USA stowarzyszonych w ARL*. Autor dokonuje chronologicznego przeglądu projektów, których celem było umieszczenie treści książek w komputerowej bazie danych. Dokonując krótkiej charakterystyki, przybliża polskiemu czytelnikowi projekty digitalizacji, funkcjonujące na amerykańskich uniwersytetach, takie jak: Gutenberg, CLASS, Perseusz, Otwarta Książka, Bartleby, Online Evaluation Book, SCAN, Amerykańska poezja. Projekty te umożliwiają użytkownikowi szybki i bezpośredni dostęp do interesujących go materiałów.

Projektami digitalizacji objęte zostały również wydawnictwa ciągłe. Wymienić tutaj można znany polskiemu użytkownikowi Swetscan, Tulip, Galen, Jstor (Journal Storage Project) i wreszcie projekt digitalizowania gazet.

Znaczenia ww projektów nie da się przecenić i bardzo dobrze się stało, że dzięki Sławomirowi Martyszowi można było z tą tematyką się zapoznać.

W kolejnym artykule: *Katalogowanie współczesnych źródeł informacji - poszukiwanie nowych rozwiązań* Mirosław Górny zastanawia się nad dotychczasowym, tradycyjnym sposobem katalogowania współczesnych źródeł drukowanych oraz źródeł na nośnikach elektronicznych, zwracając uwagę na takie elementy opisu jak miejsce wydania i tytuł dzieła. Według autora dane te utraciły już swoje znaczenie, a podstawowym identyfikatorem pozostaje nazwisko autora.

Problem jest ważny i budzi coraz większe zainteresowanie bibliotekarzy i bibliotekoznawców. Autor przedstawia kilka najważniejszych prób, podejmowanych na świecie, dotyczących poszukiwania optymalnych sposobów katalogowania źródeł informacji, takich jak: format MARC, Dublin Core, formularze IFA, nagłówki Text Encoding Initiative (TEI) i konkludując wysnuwa wniosek, iż wzrośnie zdecydowanie rola opisu rzeczowego, mającego największe znaczenie dla czytelnika. Wydaje się, że ten wniosek znajduje potwierdzenie w codziennej praktyce bibliotecznej.

Jeszcze raz zabiera głos Mirosław Górny, prezentując materiał, dotyczący innego już zagadnienia. Artykuł *Wskaźniki stosowane do wyznaczania wartości kompletności jako parametru efektywności bibliotek naukowych* wprowadza pojęcie kompletności względnej i bezwzględnej. Kompletność jest jednym z parametrów efektywności systemów informacyjnych, a w przypadku bibliotek naukowych mierzona jest stosunkiem liczby udostępnianych przez system źródeł do liczby źródeł istniejących.

Na przykładzie Wielkiej Brytanii i USA autor przedstawia ciekawe dane dotyczące wielkości produkcji wydawniczej tych krajów, a także zawartości bibliograficznych baz danych, co

pozwoili mu określić wielkość posiadanych obecnie zasobów z zakresu wskazanych dyscyplin wiedzy, a tym samym określić wskaźniki, wykorzystywane do wyznaczania wartości kompletności bezwzględnej.

Na dalszy ciąg numeru składają się dwa artykuły Wandy Krzezińskiej.

Pierwszy - *Problemy przygotowywania bazy danych dla dydaktyki języków obcych* omawia przebieg prac nad bazą danych Michel, dotyczącą dydaktyki języka francuskiego, a więc: gromadzenie danych, opis danych, współpracę z partnerem francuskim i związane z tym problemy. Artykuł interesujący przede wszystkim dla filologów, a uwagi w nim zawarte mogą być wzięte pod uwagę przy tworzeniu podobnych baz danych dla innych języków europejskich.

Godny szczególnej uwagi jest drugi artykuł tego samego autorstwa: *Zmiany w językach naturalnych spowodowane przez multimedia (Refleksje filologa)*. O ile poprzedni skierowany był raczej do specjalistów, ten zaciekaWi każdego czytelnika, bowiem dotyczy tego, czego świadkami jesteśmy co dnia, a mianowicie przeobrażeń językowych, związanych z rozwojem multimediów.

Każdy język naturalny jest językiem żywym, wobec czego musi reagować na wszelkiego rodzaju zmiany. Jak podkreśla autorka, nigdy dotąd nie zaistniała tak silna przyczyna, która wymusiłaby tak duży zasięg zmian w tak krótkim czasie i w tylu językach równocześnie.

Autorka zwraca uwagę na charakter i konsekwencje zmian, mechanizmy, które tymi zmianami kierują i podkreśla znaczenie języka angielskiego jako głównego źródła zapożyczeń.

Impact factor polskich czasopism naukowych z dziedzin humanistycznych Piotra Nowaka porusza zagadnienie wartości merytorycznej czasopism, którą określić można przede wszystkim przez obliczenie wskaźników cytowań.

Odnosząc się do międzynarodowych indeksów cytowań, głównie tzw. baz filadelfijskich opracowywanych przez Instytut Informacji Naukowej w Filadelfii, próbuje autor odpowiedzieć na pytanie, jakie muszą zostać spełnione warunki by można było ocenić wartość polskich wydawnictw ciągłych oraz określić udział polskich czasopism w SCI, SSCI i Arts and Humanities Citation Index. Okazuje się, że grupa polskich czasopism z zakresu tradycyjnych nauk humanistycznych nie jest tam reprezentowana.

Autor przedstawia warunki tworzenia IF, porównując poszczególne dyscypliny nauk humanistycznych w ramach czterech podstawowych etapów.

Kolejny artykuł autorstwa Bogumiły Twardosz koresponduje niejako z wyżej omówionym, bowiem jego tematem są *Publikacje naukowe pracowników UAM w indeksowanych bazach SCI, SSCI i A&HCI*.

Praca bardzo interesująca; autorka zamieściła w niej wiele tabel i danych pozwalających zorientować się, na którym miejscu lokuje się Polska w światowej puli publikacji w poszczególnych latach i poszczególnych dyscyplinach naukowych.

Chcąc ustalić miejsce UAM w indeksowanych bazach przeprowadziła autorka wszechstronne analizy, stosując rozmaite kryteria. Artykuł ważny dla poznańskiego środowiska naukowego, a w szczególności - uniwersyteckiego.

I wreszcie artykuł zamykający numer i odbiegający zdecydowanie od dotychczas poruszanych tematów.

Maria Koska przedstawia *Wybrane zagadnienia ochrony prawnej danych osobowych*. Problem ważny, związany z szybkim rozwojem informatyki i komunikacji, dotyczący zbierania, przechowywania, przetwarzania i rozpowszechniania informacji.

Powstające banki danych, gromadzące wszelkiego rodzaju informacje dotyczące osób fizycznych mogą stać się obiektem manipulacji informacyjnej.

Autorka uściśla pojęcie danych osobowych w oparciu o polską ustawę o ochronie danych osobowych, omawia ochronę prawną danych osobowych w niektórych regulacjach europejskich, rozpatruje Konwencję nr 108 Rady Europy i Dyrektywę nr 95/46/Ec Unii Europejskiej. W kontekście ww aktów prawnych charakteryzuje Ustawę Polską z dn. 29.08.1997 r.

Jak słusznie zauważa, istotnym zagadnieniem staje się określenie metod i środków zabezpieczenia systemów informatycznych, zapobiegających przekształceniu każdego z nas "obiekt informacyjny".

Reasumując można stwierdzić, iż recenzowany numer wniósł wiele ważnych i ciekawych informacji. Z całą pewnością warto się z nim zapoznać.

Teresa Dachtera

Świat biblioteki elektronicznej w klasycznej bibliotece naukowej. Możliwości rozwoju - uwarunkowania i ograniczenia. Materiały konferencyjne. Poznań 19-20 marca 1998. Red. Halina Ganińska. Poznań 1998.

Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej wspólnie z Poznańską Fundacją Bibliotek Naukowych, Komisją Informacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk oraz firmą Stratus zorganizowała w marcu 1998 roku konferencję naukową poświęconą aktualnym zagadnieniom tworzenia i funkcjonowania bibliotek elektronicznych w tradycyjnych bibliotekach naukowych. Tematyka konferencji nawiązuje do zorganizowanej trzy lata wcześniej przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego anglojęzycznej sesji pt. "Elektroniczna przyszłość bibliotek akademickich".

W poznańskiej konferencji uczestniczyły 92 osoby reprezentujące 34 biblioteki uczelniane oraz firmy współpracujące z nimi. Obrady odbywały się w 4 grupach tematycznych;

1. "Wokół rozumienia biblioteki elektronicznej"
2. "Kształtowanie biblioteki elektronicznej"
3. "Projekty i serwisy informacyjne"
4. "Uwarunkowania i ograniczenia"

oraz sesji posterowej "Biblioteka elektroniczna. Czasopisma elektroniczne. CD-ROM w sieci".

Najbardziej interesującymi wydają się być obrady sesji pierwszej, w której nad rozumieniem pojęcia biblioteki elektronicznej zastanawiali się: Wanda Pindłowa (IBIN UJ): "Biblioteka elektroniczna i wirtualna - co to znaczy dla bibliotekarzy i użytkowników"; Mirosław Górny (Instytut Lingwistyki UAM Poznań): "Biblioteki elektroniczne - próba kategoryzacji"; Aleksander Radwański (IBIN UWrocław): "Drogi rozwoju biblioteki cyfrowej"; Anna Łozowska, Jolanta Stylińska (BG Polit. Szczeci.): "Biblioteka wirtualna - alternatywą czy koniecznością badacza końca XX wieku"; Marek M. Górski (BG Polit. Krak.): "Biblioteka elektroniczna - oczekiwane kierunki rozwoju.

Co prawda autorzy nie osiągnęli porozumienia w sprawie terminu będącego przedmiotem obrad ale interesujące jest poznanie różnych zdań w tej kwestii. Najczęściej przez bibliotekę elektroniczną autorzy rozumieją placówkę wykorzystującą w swej działalności elektroniczne urządzenia i nośniki (komputery, CD-ROM-y, systemy on-line, sieci). Bardzo interesujący jest referat prof. Radwańskiego, który przedstawia wyczerpujące ujęcie problemu i proponuje rozumieć pod pojęciem biblioteki elektronicznej bibliotekę cyfrową. Podaje definicje, przedstawia warianty rozwoju i uwarunkowania takiej biblioteki. Z wystąpieniem tym współgra